

Szeged- ről — Szeged- re

Beszélgetés
Straub F. Brunóval

A Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Központjának főigazgatói szobájában az íróasztalon s a kényelmes fotelokkal körülvett hosszú tárgyalóasztalon kívül egyetlen személyes használatra vagy ízlésre utaló tárgy sincs.

— Ne ítéljen meg a szoba után — mondja Straub professzor szabadkozva, majd hozzáteszi — a főigazgatói megbízatás öt évre szól.

● Straub F. Bruno akadémikus pályája Szegedről indult. A napokban tüntették ki, 60. születésnapja alkalmából, a Magyar Népköztársaság Zászlórendjének II. fokozatával. A kerek évszám

mindig jó alkalom a visszapillantásra. Kérem, beszéljen róla, hogyan indult tudományos pályafutása, amely Szegedről Szegedre hozta?

Huszonöt évig éltem Szegeden. Itt jártam gimnáziumba és egyetemre: három évet az orvostudományi karon, kettőt a TTK-n. Itt voltam tanítványa Szent-Györgyinek, s itt kaptam tanszéket 1946-ban az orvoskaron. Szerencsém volt Szegeddel, Szent-Györgyi professzorral, s hogy már fiatalon ebbe az intézetbe kerültem, hogy nem kellett éveket elvesztegetnem.

● Ez mit jelentett?

Bizonyos értelemben kiváltságos helyzetet. Fiatalon jutottam munkához, publikációhoz, névhez a szakmában. 1949-ben Budapesten lettem egyetemi tanár, a magyar biokémia „nagy öregjei” akkor már nem voltak az országban. Egy többlepcsős feladatsort várt akkor megoldásra: tanítani kellett, de hogy legyen miből, tankönyveket kellett írni, s párhuzamosan az Akadémián is szorgalmazni ennek a nálunk viszonylag új tudományágnak a szervezését.

● Új tudományágnak?

A biológia a főlzabradulás előtt nálunk csak növény- és állattant, tehát a tulajdonképpeni természetrajzot jelentette, kísérleti biológiával csak az orvostudományi egyetemen foglalkoztak. Ezt az állapotot kellett megváltoztatnunk. Az Akadémia biológiai osztályának titkára lettem, s a biológiai kutatásnak, mint komplex feladatnak a főfogását akartam megteremteni. Az antibiotikumtermelés, a nemesítés, az élelmiszer-tartósítás és -feldolgozás, új növény- és rovarirtó szerek kidolgozása — mind biológiai kérdéseket vetnek fel. Magyarországon elmaradt volt a nem orvosi biológia kérdéseiben, s a tudományos élet fejlődése most éppen ezeket igényelte. Tulajdonképpen már ekkor születőben volt a szegedi intézet szükségességének gondolata. Emellett részt kellett vállalni a nemzetközi kapcsolatok munkáiban is, két évig képviseltem a magyar kormányt a bécsi Nemzetközi Atomenergia Ügynökségben, s benne voltam az atomfegyverek elterjedésének megakadályozásával foglalkozó ugyancsak bécsi bizottságban. A szakmán belül a Nemzetközi Biokémiai Unió alelnöke — itt már az egyik tisztség hozza magával a másikat. S ha most azt kérdezném, mi ennek a sok, gyakran terhes nemzetközi tudományos szervezésben való részvételnek a haszna, azt mondanám, hogy mindez visszahat a magyar tudományos élet rangjára is.

● Hogyan alakult a sok, szer-tegázó tevékenység között az Ön munkája?

Beszéltem már az oktatásról, a szervezésről, nos, közben felnőtt egy igen tehetséges generáció, akiknek korszerű munkalehetőséget kellett biztosítani. Ez tulajdonképpen az experimentális bio-

lógia kutatási irányainak a kijelölését is jelentette.

● A magyar biokémia megszűlése Szent-Györgyi professzor nevéhez fűződik, akinek Ön tanítványa és közvetlen munkatársa volt. Mi ma a szerepe a Szent-Györgyi által képviselt intuitív kutatási stílusnak, amelyről a tévériport alkalmából most sok szó esett?

Szent-Györgyi valóban mindig a biokémia frontvonalában állott, ő az élő példa arra, hogy a művészeti és tudományos gondolkodás között mennyi rokon vonás található. De az élet törvénye az, hogy minden kornak megvannak a maga követelményei. Ma a kutatás más stílusban folyik. Egyébként is mindenki úgy dolgozik, ahogy azt a saját belső adottságai diktálják. Én nem úgy dolgozom, mint Szent-Györgyi, pedig a tanítványa voltam. Mint ahogy apámtól is különbözöm, pedig a fia vagyok. Ma nem lehet csak invencióval, vagy csak műszerekkel dolgozni. Legfőként pedig, nem lehet egyedül dolgozni.

● Az előbb említette, hogy egy biológiai központ szükségessége éppen a biológiai kutatások összehangolása érdekében már régóta benne élt a köztudatban. Mi nagyon örülünk, hogy ez végül is Szegeden valósult meg. Igaz, hogy az idő rövidsége miatt még nem lehet eredményekről beszélni — az intézetet 1973 októberében avatták —, mégis megkérem, próbálja meg értékelni eddigi tevékenységüket.

Szilárd Leó egyszer azt mondta, hogy a tudományos kutatás halála az, ha évente beszámoltatják az eredményeiről. Ha ugyanis ilyen rövid időközönként kellene számot adni, akkor mindenki gyorsan elérhető eredményekre törekedne, ami ugyan lehet tisztességes munka, de a tudományt nemigen viszi előbbre. Nagy eredményekhez hosszabb idő kell. De az elmúlt két év alatt mintegy 70 tudományos közlemény jelent meg a Szegedi Biológiai Központból, és van már három-négy nagyon komoly eredmény is. Ha már eredményekről van szó, megemlíteném, hogy a tudománypolitikában világszerte ismert az a helyzet, hogy a kutatóintézeteket az állam támogatja, s ennek megfelelően minél gyorsabban gyakorlati eredményeket várnak tőlük. A kutató viszont lehetőséget akar, saját témát keres, olyat, amelyet ő tart fontosnak. Szent-Györgyi is azt mondta itt Szegeden nemrég, hogy mindegy mivel foglalkozik az ember, egyszer minden jó lesz valamire. Nekünk mégis alaposan meg kell néznünk, mi az, aminek a fölhasználhatósága a közeljövőben várható. A gyakorlat igényei persze nem egyszerűen megfogható tudományos problémák, a tudomány embere ezeket nem mindig jól érti meg. Ezért mi azt az utat próbáljuk járni, hogy szoros kapcsolatot tartunk például a gyógyszeriparral, a mezőgazdasági kutatóintézetekkel, szerződést kötünk velük bizonyos témák vizsgálatára. A munka elvégzése mellett most a fő hasznát a szemé-

Kiss Attila rajza

lyes kapcsolatok kialakításától várjuk. Ehhez az is segíteni fog, hogy a szegedi intézet újszerű elve abban áll, hogy azokat a fiatal kutatókat, akik az intézetben 3–5 évet eltöltöttek, s itt különböző módszerekhez, témákhoz, külföldi tapasztalatokhoz jutottak, úgy igyekezünk elhelyezni, hogy velük a tudományos kapcsolatok a későbbiekben se szűnjön meg.

● A szegedi intézet korszerűsítésében jelentős részt vállalt az ENSZ. Vállal-e az intézet nemzetközi kooperációban kutatási kötelezettséget, vagy maguk döntik el az intézetek vezetői, mivel foglalkoznak?

Az ENSZ fejlesztési alapjával kötött 1250 000 dolláros szerződés értelmében intézetünk az összeg egyik feléből műszert vásárol, a fennmaradó pénzt ösztöndíjcsere-re és szakértőkre fordítja. Ellen-tételtként évente tizenöt, fejlődő országból érkező fiatal biológus továbbképzését vállaljuk. Kutatásainkban viszont azt a vonalat igyekezünk művelni, amely Magyarország gazdasági életének fejlődése szempontjából lényeges. Ezt a megállapodást egyezmény rögzíti, s az ENSZ-en belül az UNESCO szerepe annak ellenőrzése, hogy a pénzt mire fordítottuk.

● Professzor úr szerint, mit jelent szegedinek lenni? Az itt letelepedett, itt élő és dolgozó kutatók mennyiben tekinthetők szegedieknek?

Ezt a kérdést két részre bontanám. Hogy integrálódtak-e az itt élők? Még nem. De van az éremnek egy másik oldala is. Amikor a Szegedre költözésnek gondolata az emberekben először fölmerült, legtöbbjük úgy gondolta; megpróbálom, de nem biztos, hogy

kibírom. Ezek azóta — úgy gondolom — szívesen vannak itt. Persze ez elsősorban a munkahelyre vonatkozik. A beilleszkedéshez különben évek kellenek. Kutatóink egyelőre nagy nyomás alatt állnak: produkálniuk kell! Másra még alig érnek rá...

● Megengedi, hogy röviden megpróbáljam összefoglalni mindazt a tevékenységet, amiről ma itt, mint az Ön munkájáról szó esett? Kutatás, publikációk, amelyekkel párhuzamosan oktatott, tankönyveket írt, tudományt szervezett, távlati tervet készített, részt vett a hazai és nemzetközi tudományos élet legkiemelkedőbb fórumain, intézetet alapított, kapcsolatokat létesített és épített ki a világ legkülönbözőbb tájain...

Nem érzem nehéznek vagy fárasztónak az életemet. Az estém szerencsére szabadok, barátaim vannak, rádió, lemezjátszó, a kertem, sőt időnként szabadságra is eljutok. Nem hiszem, hogy teljesítményben, vagy effektív munkakaidőben jobban meg lennék terhelve, mint mikor „csak” laborban dolgoztam. Lehet, hogy a kiváló számára ez ijesztően hat, de higgye el, nem az. Csak az a baj, hogy Szegedre olyan korán indul reggel a vonat.

*

Vannak emberek, akiknek sorsa szinte összenő a munkával, amelyet végeznek. Akik fiatalok-ruk óta a maguk feladatán kívül a közös ügy érdekében is sokat tesznek. Akik olyan erősek és teherbírók, ahogy azt az elvégzendő és éppen soron levő munka megkívánja. Így lehet, hogy hatvanéves korukban fiatalok, s hogy a terhelésből — amit más még olvasva is soknak tarthat — mit sem éreznek.

KULKA ESZTER

